

Izhaja
1. in 15.
dan vsa-
cega me-
seca.

ZVON

Velja
za celo
leto 3 gl.
za tri
mesece
1 gl.

Lepoznanski list.

Leto I.

Na Dunaji 1. novembra 1870.

List 21.

Na polji.

Iz tisoč rož presládek duh,
Iz tisoč vej veselo petje!
Okó ti vabi róсно cvetje,
Preživo petje mami sluh.

Na sredi mladega poljá
Veselje mi na úho bije; —
Zakáj se mi v sercé ne zljje?
Zakáj solzá v očéh igra?

Oh, to sercé se ne zvedrí,
Veselju neče se odpréti —
Kraljúj al' ne, ti roža, v cveti,
Zapój al' moléj, ptica tí!

A ne! O poj mi, ptíček! poj;
Naj bude mertva moja duša,
Saj drugi te kedó posluša,
Ki bude pel vesel s tabój.

Precvítaj, cvetje prelepó!
Saj bodo te mládenke zale
V díšeče kite ljubim brale,
Če meni jih ne bo níkdó!

V kerémí.

Mladéníci v rádosnej šali
Iz polnih kozarcev pijó;
In déklico vsak si pohvalí,
Ki smeje se njé mu okó.

In žvenk! zabrenkáčejo vérci:
„Naj ljube živé nam zvesté!“
Prijátelj s prijateljem terčí,
Oči od veselja žaré.

Nem samec poslušam jih v koti,
Ko glásna zdravíjca doní —
Zakáj se me tuga polóti?
Zakáj so mokré mi očí?

Gorski.

Moč in pravica.

III.

Jako pozno je že bilo, ko so častniki vstali. Starejša dva sta malo omahovala na nogah, kajti dosti čaš vina je bilo minolo pri tej mizi.

Gospá, ki je bila šla dalje časa ven, pride s prijazno ponudbo nazaj, naj gospodje ostanejo nocój tu, noč je temna in pot je slab. A rečejo, da jim to nij mogoče, ker je treba jutri zgodaj biti pri bataljonu. Samo najmlajši lajtnant se ne brani ničesa, in po kratkem spogledu s tovarišem, s katerim je govoril prej, reče:

„Meni nij dobro, jaz ostanem do jutra tu. Opravičite me.“

Hišnemu gospodarju nikakor nij bilo ljubo. Čakal je že komaj, da bi se ti tovariši izgubili, ker prijazni nikakor nijso bili; da, celó vinjeni, začeli so bili njega in njegovo francozovanje zbadati. Videl je, da se je bil res nekdo potrudil, njega na tanko popisati tem vojuim možém, ter zdelo se mu je, da njegovo vino uničujejo skoro bolj z maščevanja nego z iskanja njegove gostoljubnosti. A bil je mirne kervi, in rekel je lajtnantu, da ga veseli, ako si vzame na službo vse, s čimer mu je mogoče postreči. In baš tega gízdavca bi se bil najrajši iznebil. Nesramno leh-kótno se je védel ženi, katero je bilo prej zadelo že več kaznovanih pogledov tihega gospoda soproga, ki denes svoje žene in njenega obnašanja nij razumel.

„Bode skoraj bolje, da greme peš,“ reče eden izmed častnikov, ko se na dvorišči bili. Po kratkem razgovoru je bil ta čuden nasvet sprejet. Graščak je dal dva svoja hlapca, dasta konje védla pred njimi. Oni trije pak so še precěj dolgo stali v merzloti na dvorišči in govorilj ter se hrohotali. Dva druga hlapca sta stala s prižganimi smolnatim baklami, da bi do ceste gospódo spremila.

„Čujte, gospod F.,“ reče naposled eden častnikov graščaku, ki je že malo nepoterpežljiv stal pri njih, „vi bi nas morebiti malo spremili. Vsaj čez to germovje. Čunjemo, da ste spremljali tudi francoske goste, ki so bili pri vas.“

Gospodar se temu nepovoljnemu pozivu nij mogel ustavljati, posebno, ker se je zadnje sklicevanje nekako čudno zatézalo. Napoti se ž njimi, meneč da bode dovolj, ako pojde kacih 30 ali 50 korakov. Pijani najstarejši častnik ga prime kakor prijateljski pod pázuho in tako odidó iz dvora.

„Vedeli smo, da tudi cesarskim častnikom storite, kar ste tem prokletim Francozom!“ vpije častnik, ko so bili že precěj daleč, in ga je še vedno za pod pázuho deržal.

„Mislim, da se gospodje zarad postrežbe ne bodo tožili, storil sem, kar je mogoče bilo. Mnogo . . .“

„A več, več morate storiti nam nego Francozom. Pokažite, da ste dober cesárščak,“ reče drugi. „Pogledite, tako prokleta nerodne

ljudi imate. Naša dva svetilca sta zaspanca! Vrag vé, kam naju privédeta! Morebiti celó med vaše kmete, katerim ste lepe nauke dajali. Ha!“

Grasčak molči. Ali so ti tako pijani, ali se delajo. Položáj njegov je bil gotovo neprijeten.

„Jaz se poslovim, gospodje!“ reče, in se hoče na lahko svojemu vsporedniku izviti. A bilo je vse izgovarjanje zastonj. Treba je bilo še dalje iti ž njimi.

„Pošljite ta dva človeka nazaj, svetimo si lahko sami,“ reče tretji, vzame enemu hlapcu baklo ter jo po senožeti verže, da svítál žar v lepem oboku daleč pade na tla, kjer slabéje in slabéje gori: ter napósled ugasne. Od družega pak vzame svečavo sam in stopa ž njo dalje. Debelo gledata hlapca in postojita. Ker jima nobeden ničesa ne ukaže, obrneta se in mermráje vračata. Skoraj pak obstaneta zopet in se pogovarjata, gledáje za onimi.

„Gospod F.“ reče za nekaj časa ón, ki je baklo nosil, „saj vi greste z nami do našega kvartirja, in izpijete kozarček na zdravje našega cesarstva ter na srečen propad vašega Bonaparta. Brez vgovora! Vemo, da ste patrijot, ha, ha! — Zdaj pa, — jaz sem že dolgo svetil, pod noge ne vidim po teh vaših kamenatih potih; náte, svetite vi!“

Graščaku dá baklo. Ta se od jeze tresé, a ničesa ne odgovorí. Vzame baklo in sveti pred njimi.

„Zakaj se tako kisló deržite, kakor da bi si v nečast šteli, postretati brambovcem svoje domovine?“ reče starejši.

To se je zdelo poterpeljívemu možu preveč.

„Gospodje, zasramovati se ne dam!“ Rekéši verže baklo ob tla. Kratek prepír se vname, pijani častnik potegne sabljo, treznejši drug, ki je menda čutil, da je porednost že predaleč prišla, hoče ga utolažiti; — a že je bilo prepozno.

IV.

Hlapca sta se čudila, od daleč za njimi opazujóč, da mora gospodar opravljati posel, ki je prej njima pripadal. Sicer nijsta bila nikakor romantične nature „zvestih služabnikov,“ ki svoje življenje dadé z gole zvestobe in pokornosti za gospodarja; ne, klela sta ga pošteno v konjskem hlevu ali na polji, kadar ja je zaradi kake zamudnosti ozmerjal, in če se je dalo o mlatvi kokov mernik pšenice prisvojíti si ter skrivaj prodati in potem zapiti ga — lahke vesti sta imela. Vendar sta zdaj z zobmi skripala, ko sta v temi od pota proč vedno bliže častnikov hodila in vse videla. Gospodar je vendar bil eden domačih.

„Samó, da bi ti vragi ónih dolzih prálic v nožnici ne imeli! Po-svétíl bi jim, ne z baklo, nego s polenom, da bi hitro poti iskali in vse božje martre videli,“ šepetéta prvi. Drugi tiho nekaj enacega zamermrá in velik kamen pobere.

„Ne metaj!“ svari prvi.

Zdaj je bil ón trenotek, da so se ustavili. Zeló blizu je bila že cesta, videli so se oguji vojákov, ki v hišah nijso bili prostora dabili,

kuriti in kuhati. A hlapca nijsta gledala proti cesti ni proti ognjem. Videla sta, da je gospodar baklo odvergal, in ker je na tleh še gorela, zapazila sta, da se mu jeza bere na obrazu. Besed nijsta razumela, nemški nista znala, a da eden sabljo potéza, to je bile v vsacem jeziku razumno.

„Čakaj, hudič!“

In v tistem hipu zadene debel kamen enega častnikov na ramo; précej jim pade več manjših in debelejših preko glav ali pred noge ali v herbet.

„Kaj je to!“ zavpije graščak. — To je bilo svarilo. Hlapca začneta bežati, v temi sta se njiju postavi razločiti dali, kakor dve črni senci. Eden se spotakne in pade. Preblizu poti je bil. Predno je vstal in se mogel zopet v dir spustiti, bil je sè sabljo čez roko usekan in na tla veržen. Nekedo je z nogo stal na njem, vpil, in ostrina sablje je bila proderla njegovo debelo kamižolo, njegovo debelo srajco in kožo njegovega herbta. Genil se nij, ker bal se je, da bi ón porinil. Obujal je izpovedno kesánje v grešni duši ter nič nij vedel, kako, kedaj, in kedo mu je baklo pred obraz molil, da so ga spoznali, z jermenom zvezali, sè sabljami suvali, ter na njegovega gospoda vpili.

Poleg svojega gospodarja je bil zdaj gnan, in začelo se mu je bleščiti. Morebiti bodo ti ljudje mislili, da je njega in njegovega tovariša gospod naščuval. In ni se motil. Iz malo besed, s katerimi ga je zmerjal gospodar, ki zdaj že nij s častniki govoril, sprevidel je, da se ne moti.

A mislil si je hlapec: „kaj si je to, če jih kacih petindvajseti do-
bim! Gospodu pa nič ne morejo; zakaj je pa gospod?“

Ko so prišli do ceste, bil je hlapec v hlev zapert. Kaj se je zgodilo, ali kaj se bode z gospodom godilo, tega mu niti na misli nij bilo. Ugibal je samo, kako bi eno roko iz vezi iztergal, da bi svoje hlače s slamo ali s čim drugim podložil, da bi palico menj čutil. A nij šlo.

V.

Zjutraj so na gradu zgodaj vstali, kakor navadno, delavni posli. Hodili so okoli oglov, govorili tiho in glasno važne ter imenitne stvari. Hlapec, ki je bil ušel, védel je svoje. Njegovega tovariša nij bilo, gospodarja nij bilo.

Hišna je stari kuharici nekaj na uho povédala, ogledavši se, ali nikdo ne čuje. Stara kuharica je strašno oči in usta razperla, roki nad glavo stegnila, kakor v bogomolji, in zavpila: „lažeš!“ Hišna se ozre, nikogar nij blizu, a vendar kuharico za roki prime in jej še nekaj pošepetá. Starka sede na stopnico in zdáhne: „usmiljeni Jezus, komu bodedo še verjeli? Kje je božji strah.“ S tihim glasom a naglo pristavi hišni: „za božji čas, molči! molči!“

Pobožno šestdesetiletno dekle potem sedi samo celo četert ure na stopnici in móli ter móli očenaš za očenašem in: „ue peljaj nas v izkušnjavo.“

Gospá pride. Bleda je in kuharice niti ne pozdravi; tudi ona se je ogiblje. Odiše zopet v sobo. Za eno uro pride vprašat hišne, ali je — njen mož „gospod“ že zajutrek dobil. Torej nij bila še pri njem, kakor vselej; nij pogledala po njem, ker nij vedela, da ga niti domá nij. Ko jej hišna to pové, ona ne vpraša dalje, kje je, kedaj je šel, kedaj pride. Verne se v sobo. Tam gleda skozi okno. Hlapci za hišo govoré. O čem? O njej? Ona posluša, posluša in — zve, kaj je. Njen mož nij domóv prišel; ujét je; to noč, to noč!

Pokliče hišno, vpraša. Res je.

Kmalu potem prizvenkotá lajtnant, ki je bil čez noč tu ostal, po stopnicah dolí, ozira se in kliče dva hlapca, ki sta na dvoru bila. A nij-sta ga razumela. Tudi morebiti nobeden nij volje imel razumeti ga, ker mermráje sta herbet obernila in odšla. Vse se ga je nekako ogibalo. Gospodarja nij bilo nikjer videti, niti ne gospodinje.

„Kje je gospá?“ vpraša hišno, ko se verne zopet po stopnicah gori.

Hišna odgovori, da ne vé, kje je.

„Ukažite, da se moj konj osedlá. Hočem precej oditi iz te odurne hiše. A posloviti se vendar hočem pri gespé. Kje je njena soba?“

Hišna mu vrata pokaže ter odide gostov ukaz izpolnjávat, a odhajaje ga z zaderžanim hudobnim smehom pogleda. Lep mož je bil res!

Lajtnant začne na lahko terkati na pokazane duri. Terka zopet. Ona se ne oglasi.

„Ana!“ kliče skozi ključanico z najprikupljivejšim glasom. A odgovora nij.

„Jaz ne odidem, dokler te ne vidim,“ ponóví on.

A ker vidi, da je zastoj, spogne se z lehkomišelnim nasmehom, zaviha berke in reče sam saboj poluglasno:

„Neumna mačica! Ima še nekaj vestí.“

Ko na dvorišči že na konji sedi, oberne se zopet, pregleda celo versto óken, a razen hišne nij bilo na vseh oknih nobenega obraza videti. Nevoljen spodbode konja in zdirja iz grada, kjer prej nij nikoli bil, kjer bi bilo bolje, da bi ga nikoli ne bilo.

A zgoraj v sobi je ležela mlada žena na divanu, zdaj vročo glavo rila v blazínico, zdaj roki lomila k usmiljenemu bogu, da to, kar je bilo, ne bi bilo!

(Dalje prihod.)

L e s n í k e.

62.

Nekteri, ki v vódo skočiti je želel,
Najprej globočino je mériti velet;
A če mu je potok samó čez kolena,
Ni kópat ne gre po nobeni se cení.

63.

A kdor po nesreči v vódo bi pal,
V nesrečo bi svojo otépal, teptál.

64.

V nesreči samó še denašnji dan
Dobrótljivi bog! ti bodi mi v bran,
A jutri se mislim páziti sam! —
Takó človeški zarod móli,
A vendar ne pazi sam se níkoli.

65.

Ti sam si kriv, da veja zadene te v óči,
A vendar glasno iz néba klíčeš pomóči.

66.

Mi klíčemo vsak dan v molítvi: reši nas zléga!
A tího si míslimo: mahni téga in téga!

67.

Da bili bi kmetje očenaš učili,
Namesto zléga najberže bi davka molili,
In še pristavek bi dali modri meščanje:
Zastonj daj živeža, derv nam in stanovanje.

68.

Zatôrej naj tudi bog bi še više prebival,
Posebne dobrote nad nami ne bi užival:
Ta prosí dežévja, ón si prosí vremena;
Ta móža bi rada, óna po herbtu jerména.

69.

Bog naj vsacemu vselej vse bi podéllil,
Redko vendar kogá bi s tem razveselil.

70.

Možjé najstaréjši so v žéljah svojih otroci,
Ki radi obé v plamén vteknúli bi roci.

71.

Kadàr otroci v zbor se spravijo,
Na travo si vrečo plev postavijo,
In, „to je velika cerkev,“ pravijo.

72.

Podobno si je nedolžno otročje in pevčje sercé,
Samó si ustvari, česar ne najde verhu zemljé.

73.

Zatôrej nij treba Preširnu vsega verjéti,
Da Julija taka je bila, kakor soneti.

74.

Če je ne prestvariš, v pesen svojo ne jémlji
Najlepše, najsvitléjše stvari na zemlji.

75.

Nikdár ti svetloba naj ne premoti očfj,
Ker senca se z lučjo stanovitno sestri.

76.

In stóperv, ko senco ločiti veš,
Sodíti lúčino ceno smeš.

77.

A vsak in vselej vendar ne sme sodíti:
Quod licet bovi, non licet Jovi!
Bog oča so vedno v cerkvi odkriti,
Pokriti so često hlapci njihóvi.

78.

Torej, če govoríti ne kaže, mólčeč bodi;
Če vertogláv si, jézdí berv na brodi.

79.

Še vselej sem videl, koder sem lazil:
Kdor ženskím se glávam je znal uslužíti;
Kdor védel je bolje molčáti neg vpíti:
Nikoli níj svoje sreče pokazil.

80.

A kadar se oglasíti veljá,
Odpri na stežáj vse duri sercá,
Zavpíj, da vsa ušesa bodo polne,
Če tudi se ná-te vesoljni svet zakolne.

81.

In ko bi tebe serdíti slepci na križ razpeli,
Če níjsi lagál, počasi ti bodemo vse verjeli.

(Konec prih.)

Doktor Bežánc v Tožbánji vasi.

(Pobožna pripovedka.)

(Dalje.)

Doktor Pipec. Prosjak jedva izgine, piše sveto poročflo, in uže prideta za njim po cesti v glasnem pogovoru, kakor je običaj vinskih mož, dva kmeta, gospodarja iz te vasi. Mimo kapélice gredé se odkrijeta s poprejšnje svete navade, ako tudi se nič ne ozreta vanjo, ker

sta menila, da je še zdaj prazna. Kadar toliko otideta, da uže nijsta mogla videti v kapélo, v katero se je vendar slišalo vse, kar sta bolj vpila nego pripovedovala, ustavita se pod staro hruško pred nizkim prelázom, ter eden reče: „saj veš, Kotlónvščak! da so Koritnici naši vasi zato zdéli príimek Tožbánja vas, ker se vedno tožujemo; poprej se je imenovala uže od starine Lisfčja glava, kar Čičev Martin še zdaj pómni.“ Kotlónvščak odgovori: „kaj bi ne vedel! I nu, saj to nij nič hudega, zato ka je res, in mi se ne sramujemo nobene tožbe, ker brez nje moremo toliko živeti, kolikor ptič brez perútij ali riba brez vode. Naj govori naš kaplan, kar hoče, pravde so zmirom bile in bodo. Kaj bi tisto! Pošten kmet brez poštene pravde ne veljá nič! Tudi ime Právdánja vas je bilo nas uže začelo po herbtu udrihati. Prekleti Slémenci so se ga bili domislili; Petráč je bil prvi. Ko moj oča, bog jim daj dobro! saj so na božji pravici — to ime zaslišijo, klobuk s kljuka, palico v roko ter s kratkim pótem k sodbi! Povedali so, da se ta beseda more presukniti še drugače, zeló zarobljeno, kakor jo nekateri uže tudi izrekajo ter nam zabávljajo s tisto otročjo uganko: „deset mož dve koži vleče proti Právdánji vasi.“ Ako se to mahoma ne odpravi, ostala bi na Tožbánjih sramota večne čase. — Vidiš, tacega očeta sem jaz imel! — Zakuri se torej pravda in tekla je tri leta in osem tednov brez dveh dnij. Daj ali nê daj — Slémenci so bili na zadnje vendar izgubili. Plačevali so, da so cvillli, kakor lesena kola. Petráč je bil po verhu še celih štiri in dvajseti ur zapert. Prav mu bodi! Česar je iskal, to je našel. Zmerzlják! ali nij res tako?“ Zmerzlják se oglási: „lejte, res! O, dokler je živel dohtar Zavijáč, nam so šle vse pravde po sreči, kakor smo sami hteli. Vse je bilo naše, kamor smo prišli. Zdaj nij tako! Preglavica na preglavico leze. Saj znamo, kakovi so denašnji dohtarji. Vedno vpije: daj! daj! plačaj! Pa nij nobenemu nič upati, in tožba se pri njem toliko gane, kolikor kosec kruha v roci; vsak dan je je menj. Jaz ne vem, če je poldrugo leto, ali kali, kar je Zavijáč umerl?“ Kotlónvščak reče: „leto je minolo o svetem Jarneji, ko deró komarja. Ka si pozabil, da so nam bili tačas Kerkóvci iz te kapélice po noči ukrali svetníka, za katerega smo se potlej zastonj z njimi pravdali? Celó babe so dejále: nikoli bi ne bil svetník izgubljen, ako bi Zavijáč hodil še po zemlji.“ — „Menim, da ne!“ vzdahne Zmerzlják. „Pod nobenim kmetskím zvonom ga nij kolikaj nebéščana, da bi svojim ljudém tako lepo dobrótoval, če je treba, kakor je on znal. Za pravde in za vse smo se mu priporočali, ter nikoli nij odmajal. Tega svetníka mi je še zdaj žal, dohtarja Zavijáča tudi. Dveh tako potrebnih podpornikov Tožbánja vas nij še nikoli imela, in po vsem svetu bi ju zastonj iskala. Razložek je bil samo ta, da božji mož nam je dajal vse na upanje, razen kar je stroškov prizadevala streha njegovo kapélice, in tudi to smo jemali največ iz púšice, kamor so mu dajali milostinjno popotni ljudje; a Zavijáču je bilo treba šteti gotovino, da se nam je časi koža lupila. Vendar je vsaj tudi kaj vedel in kaj storil! Izpod rok so mu šle tožbe, kakor bi repo rezal: omlatil je po štiri, vsak drug dohtar po eno, in še to s téžka.

Premisli nu, koliko smo si zdaj siromaki s tem na izgubi, ko namesto desete pravde še prva nij v kraji! Verjemi ali ne verjemi, jaz tožim Ložánčka uže dve leti za pol mernika ovsenih plev, in še zdaj nij sodbe od nobene strani! Dohtarja nemamo pravega, dohtarja! To je, to! Kotlówščak pritakne: „dohtarja in svetníka nam je tako treba, kakor slepcu vida. Ali pomagaj si! Najdi ga, če ga moreš!“ Zmerzlják reče: „vendar bi se za svetníka morebiti še prej kako preleglo, samo da bi dohtar bil! Poslušaj me, Kotlówščak! Svet misli, da so res dohtarji tako navihani. Kosmatega vruga so navihani! En dohtar bi na obilici živel samo o nas Tožbánjcih, ako bi kolikaj hotel in znal. Kako ne bi? Tožbánja vas ima enega in trideseti gospodarjev na dobrih zemljiščih. Razen nejevernega Reberníka, ki se nikoli ne pravda, redí vsak gospodar po štiri debele tožbe, hvala bogu! — tudi po pet, če je volja božja; nu, recimo po štiri: to jih je sto in dvajseti, ako ne štejemo ónih treh kóčarjev: Izvásnika, Oplátovca in Žarína, ki deržé, ker so uboznejši, vendar tudi vsak po eno ali po dvé.“ Kotlówščak dostavi: „in vsak teh trijeh, ko bi šlo po njegovem, rad bi jih imel po štiri, če ne celó po dobrih pet. Dokler smo bili še z domačim svetníkom založeni, Oplátovec je vak večer pred kapélico klečé prosil, da bi se opomogel vsaj do štirih práved. in zdaj s tega namena z romarsko palico in rudečo svečo za klobukom hodi vsako leto po dvakrat na sveti Kóm in po trikrat na sveti Záplaz k sveti Neži in k materi božji.“ — „Nu, reci zdaj, če moreš, da nijsem prav govoril!“ beséduje Zmerzlják. „In tudi to je: kadar prva tožba mine, za njo vselej pri nas druga pride tako gotovo, kakor petek za čertkom. Ali bi se dohtar sè ženo in otróki ne mogel ob tem po gospodski vladati in še v mošnjíček devati?“ — „Zlodej ga vzemi, če ne more!“ odgovori Kotlówščak, nogo predeváje čez prálaz ter otide po stezi a Zmerzlják po kolovózniku v Tožbánjo vas.

Doktorand Koléneec. Kaj si je li mislil doktor Bežáneec, ako je vse to razumel?

Dr. Pip. Recíte: sveti doktor! Čast, kdor je česti vreden!

Drd. Kol. Mí, ki smo z njim vred sami doktorandi in doktorji, torej domači mej saboj! Nam tega vendar nij treba!

Dr. Pip. Bodi si za prvič! A naša pobožna pripovedka razločno govori, da je sveti doktor Bežáneec vse na tanko slišal in razumel. Uveren, da mu je sam božji perst velel stopiti na oltar, nij čudo, ako je ménil, da je na oltarji trebé tudi ostati. Kotlówščakovo in Zmerzljákovo besedovanje mu je na drobno pokazalo, da Tožbanjce zeló peče dvoje, namreč izgubljeni svetník in pokopani doktor Zavijáč, ter da bi jim žal ne bilo niti stroškov ni truda, ako bi se dal zaslediti sposoben namestnik ziašti Zavijáču, ker so tako mertvi na tožbe, da jih celó hodijo po božjih potih prosit. Ko to stvar v serci razbira in preleva, navdahne ga zopet visoka misel, kakor sveto poročilo brez okoliša govori. Odgerne se mu namreč, da bi v kapélico ne bil mogel priti ó nobeni ugodnejši dobi nego je zdanja; kajti živa duša tako z láhka iz preglavice kmetov ne reši kakor on, ki utegne, ako hoče, oboje ob enem izverstno

sam nadomestiti : svetnika in doktorja, ker se je nekđaj učil pravdoslovja in zdaj ga je bog čestito postavil na oltar. Hitro, kakor mu poprej nij bilo nikdar navade, božji mož nakani o pervi priliki zveršiti, kar se mu tako lepo samo od sebe ponuja. S tega poštenega namena iz torbe ponizno privleče debelo, rudeče obrezano pravdoslovsko knjigo, katerih je štiri najpotrebnejše opertiv prenašal po vseh deželah svetá, in v roko jo prime, kakor je videl nekđaj, ko je še hodil k maši, da v cerkvi pristoji knjigo deržati kacemu učenemu svetniku. Tako pripravljen ter v božjo voljo udán čaka in gleda, kaj po sedáj pride na versto.

Drđ. Kol. Povedati mi je, da sem zeló nesterpeljív, kako se ta čudna zgodba razplete! A kaj je prosják v Tožbanji vasi opravil?

Dr. Pip. Opravil je to, kar mu je bog velel, ko ga je zapodil od kapélice po kolovoznem poti. Zmerzlják in Kotlóvčák namreč jedva prideta domóv, in uže najdeta vso vas po konci. Od ust do ust, kakor ogenj — piše sveta povest — letí čudovita novica, da je tako tajno zmakneni svetník zdaj zopet na oltarji in sicer živ, morebiti zategadelj, ker bi rad ljudem nekoliko povernil, kar jim je žalega storil, ko ga nij bilo nad leto dnij mej njimi. Stari in mladi Tožbánjci deró s prosjakom, izvoljenim poslom na čelu, pred kapélico, da bi sami na svoje oči videli, kar so slišali pripovedovati. Serce jim je glasno utripalo, kakor bi v stopah delalo, česar naša sveta zgodba nikakor ne tají. Ko so bili pred svetníkom, prosják oči najpervo bogoslužno pošlje v kapélico, od koder jih v nebesa oberne, ter s povzdignenima rokama zavpíje, kar se mu je najkrepkéje treba zdelo: „ozrite se na ta preblaženi oltar, in sami pogledite, slavni Tožbánjci in Tožbánjke, možje in žene, mladeniči in deklice! vi, ki ste bili vselej dobrotni, kadar sem vas koli prosil masla, sala, jajec ali kruha, solí, žita, moke ali drugačnega darú ali strehe ponoči, — odkritoserčno govorite, ali so moje stopinje denes k vam prinesle nebesko resnico ali peklensko laž?“ — V tem slovesnem hipu vzdigne sveti doktor Bežánc desno roko na tožbánjski narod, mermráje, kakor bi mólil, ter ga potem pblagosloví z latinskimi besedami, katere je glasno zakročil s hripavim gerlom: „blagoslôvi vas vsemo-goči bog oča, sin in sveti duh!“ Mej blagoslovom padejo na kolena žene in tudi možje, kateri so v rokah deržali klobuke uže poprej, od kar so stali na tem posvečenem prostoru. Babice jemó na persi terkati, vzdihovati, na glas jokati, oči prevračáje, kakor je sploh običaj o tacih prilikah. Več je bilo solz nego véliki petek ali na vseh vernih duš dan v cerkvi. Kadar ljudstvo zopet vstane, oči otiráje nekateri z rutami, nekateri z rokavi, ženske sè zastôri, neka stara mati daleč tam zadaj celó z rešetom, zakričé vsi, kakor vrabci v zrelem prosu: „živ, živ je, živ! Vernil se je, bog védi od kod!“ Potem župan s téžka zleze na plot, ker je bil rejen mož, kakor trebánjski Urékar, ter se oglási: „poslušaj me, Tožbanja vas! Tako nas je denes bog osročil, da imamo vsega dovolj!“ — „Samo doktorja Zavijáča ne!“ zavpíje Zmerzlják iz množice. — „Kdo vé? Morebiti polágoma najdemo tudi Zavijáča, ali vsaj njemu dostojnegá namestnika,“ lokávo odgovorí župan, kateri si vendar po

vsej priliki nikakor nij mogel biti v svesti, kaj je povedal s tem vele tehtnim prerokovanjem; vsaj pobožna pripovedka nič enacega neče namigniti. „Z veselja so tukaj uže solze kapale,“ župan dalje reče; „a jaz menim, da bi se veselje pokazalo tudi v svojem pravem oblačilu. Kakor smo poprej vzdihovali, potem z glasnim vpitjem bogu dajali, kar je božjega, tako se zdaj v svetosti radujmo dejanski, a ne samo s plakom in jezikom!“ Zadužnih besed še dobro ne izgovori, ko s plota izpoddersne, da se na glavo postavi ter prekopične trikrat naprej, trikrat nazaj. Sreča njegova, da je bil na mehko padel! Prigovor je, da izgled za saboj vleče. Tožbánjci so menili, župan je to naredil nalašč, ker se mu je po njegovi modrosti kolikor toliko treba zdelo; torej so se enako za njim prekopičevali vsi: mladi in stari, možje in žene, še otroci v samih srajcah, katerim je šlo to opravilo najspešnejše od rok. Tudi prosják je odvergel palico ter se z vrečami prepét skopíčil na glavo, kar je okornega moža stalo mnogo truda; a v podpori mlajših rok je vendar izdelal. Ta važna stvar je bila jedva z božjo pomočjo doveršena, ko župan, vesel, ker nikdo nij zapazil, kako je bil po nezgodi vendar še nekam srečno padel, zgrabi prosjáka ter jame z njim plesati, da se je zemlja tresla. Kdo bi mladini mogel dati kaj ljubšega, nego je sladki ples! Torej vsak mladenič naglo prime svojo devo ter se z njo skokoma zavertí na čast povernemu svetniku; tudi možje in žene se križem pomešajo, ne gledáje, če je zgrabil vsak svojo ali ne; kajti bogú na čast nij nič greh, kakor vsacega kerščenika pobožno uči ljubljanska porcijúnkula ter mnoga božja pota na zemlji. Brezrobe starice in nadúšljivi dedci so ta dan s petami ob tla ožigáli, kakor bi kačam glave terli. Ka morebiti nijso tudi vedeli, zakáj? — A vsaka stvar ima začetek in konec; minolo je torej tudi to.

Drd. Kol. Ali sveta zgodovina vse res tako poroča, gospod doktor?

Dr. Pip. Od besedice do besedice, gospod doktorand!

Drd. Kol. Hem! hem! Ne bi verjel, da ne slišim iz Vaših ozbiljnih ust, gospod doktor!

Dr. Pip. Zakaj ne?

Drd. Kol. Zdi se mi, kakor bi vsi Tožbánjci bili neumni, če se nijso morebiti celó rógali svetemu doktorju Bežáncu.

Dr. Pip. Oboje so jim podtikali tudi njih sovražniki, zlobívi Kerkóvci; a ker naš verjetni pisatelj o tem nikoli ne zine, torej kleveťávim Kerkóvcem ne moremo pritegniti, ker si je misliti, da oni v posvetnem rabotanju trebuha na korist, nijso bili niti kolikaj sposobni razumeti, kaj je navdušeno serce. Ali sa ne pripetí često, da glupi svet navdušene možé, kateri visoke misli v sebi nosijo, imenuje brezpametne? Kako se je godilo Kolumbu, predno in tudi potem, ko je bil našel Ameriko! In koliko je prebil Gutenberg, dokler je zveršil svojo božjo umetelnost, katera je svetu prižgala novo luč! Kaj je terpel Galileo Galilei, ker je učil, da se zemlja suče okolo solca, a ne velikansko solnce

okolo našega drobnega planeta! Navadnim smertnikom so plemenitejši duhovi tista knjiga, ki ima sedem pečatov, gospod doktorand!

Drd. Kol. Vendar se mi vpira misliti, da bi imeli plemenitejši duhovi s plesom in skakanjem posel. Kdo je slišal, da se tako neumno svetniki česté? Oprostite, gospod doktor! da mi je beseda „neumno“ zopet ušla.

Dr. Pip. Zakaj se Vam zdí ta čast neumna? Ali ne veste, da so narodi uže od nekdaj s plesom slavili bogove? Nam li sveto pismo ne pripoveduje, kako je celó kralj David poskakoval pred skrinjo mirú in sprave? A tako daleč nazaj v stare čase ne treba ni sezati, ker še denes ta običaj vlada mej nami. Blizu Čebra, dva dni hodá od Lóza, nad Plesci je gora z romarsko cerkvijo, posvečeno materi božji. Semkaj se zbere, kadar je proščénje, Hervatov kakor listja in trave, ter o godbi z mešičkom od ranega jutra do poznega večera poigravajo majki božji na korist in poštenje.

Drd. Kol. Bodi si torej ples, ker ga tako izverstno zagovarjate; a čemu je bilo treba prekopicévanja, gospod doktor?

Dr. Pip. Jaz plesa nikoli ne zagovarjam, če nij pobožen. A kar je do prekopicévanja, ne znate li, da gleda bog samo preprosto serce in dobro voljo, katere so Tožbánjci res imeli z verhom? — Nego zopet se verníva pred kapélico! Plesú je bilo jedva konec, ko župan ukaže, da štirje krepki mladeniči verhu ramen vzdignejo prosjaka, Tožbánji vasi zdaj nad vso mero čislauega, ter ukáje, „živio“ in „slavo“ hrumèč nesó domóv, kjer so mu potlej stregli zvesto, kakor bolnemu očetu ali porodni ženi, ali kakor bečele trotu, kadar se rojiti pripravljajo. Po sedáj bi mu uže ne bilo nikoli treba za palico prijeti in vreč opertiti, ako bi ga ne bila priganjala stara navada. Saj veste, gospod doktorand! kaj prigovor uči: komur se prosjáska palica v roki ugreje, ne odloží je do groba, če ima tudi vsega toliko, kolikor ta mož, ki je zastouj dobival obleko ter vsak dan v drugi hiši gotovo hrano in streho. Verstil se je namreč okrog vseh gospodarjev, kakor čednik od svetega Jurija do svetega Martina. Povest nam obširno ter zadovoljna oznanja, kako so mu srečni kmetje dali ta užitek do smerti na vso Tožbánjo vas, razen Rebernikove imovine, celó v zemljiške bukve vpisati; a vse njegovo delo je bilo, da je pričal, kadar je bilo treba, kar se je pač godilo sam bog vedi kolikrat, kako je našel doktorja Bežánca na oltarji. In súčimo stvar, kakor nam je drago, tajiti vendar ne moremo, njegova zasluga je res velika. Da nij o pravem hipci on prišel povedat, morebiti svetnik zopet kam pobegne, predno bi ga bilo moglo spaziti katero koli tožbánjsko očesce, kar se je tem verjétnjeje zdelo vsemu svetu, ker ga Zmerzljak in Kotlóvščak nijsta videla, če tudi sta v dolzem pogovoru stala blizu kapélice, kakor sta sama prisezala vsacemu, kdor je utegnil ali hotel poslušati. Zakaj bi se torej smelo kolikaj dvomiti, da se je poverneni pomočnik prvič hotel slavno razodeti baš po izvoljenem prosjaku edinem, a po nikomer družem?

(Dalje prih.)

Medeja *).

(Kraj z drevjem poleg morja. Medeja pride z otrokoma.)

Pod to drevó počénita, otroka!
Na deblo nasloníta se, — takó —
Golóbček póleg golóbčice!
Tu konec pota trudnega je nam.
Tu jastreba se vama batí nij,
Očeta lastnega; če pride, jaz
Z životom vaju, mati, kríla bom. —

O Jazon, Jazon! káko, ti ne veš,
Zvestó od sebe pahnil si sercé!
Kreúza, srečna deva, v mehkiem zdaj
Naročji te nezvestega derži,
Po sveti tavam, tvoja žena, jaz! —
Molcé je stala, cvet na pol razvit,
Lepote svoje komaj v svesti sí;
Molcé je stala, ter vabíla te
Z nedolžno poželjívimi pogledi,
Da te izvabi iz naročja mi,
Kakôr iz gnejzda, sládko pevájóe
Na veji, tica mlade izpeljá.
Skríváj si ti obračál se za njó,
Na sladko pašo vodil si očí;
Kaj sem terpela tího jaz tedáj!
Na zadnje žel sí, moral sí za njó!
Zmagljíva móžu je lepote móe;
Doklér je v cvetji, ide vse za njó.
Tvoj cvet, Medeja! že osiplje se,
Okrogli níjsta več, ko prej, roké,
Sladáak mu níj, ko nekđaj, vaš objem.
Ugasnil vam je sládkí žar očíj,
Ne vžígata mu hrepenénja več!
Igrača, kratek čas je žena móžu.
Lepó teló je vse — nič níj sercé! —

Kaj sem storila zate, Jazon, Jazon!
Očeta starega izdala sem,
Izdala ti zaklád, ki ponj si bil
S tovariši príšél, zlatá želján!
Pustívši lépo Kolhído s tabój,

Valóv sem milosti zaupala
In tebi tujeu se, kraljícina!
Ko je serdit rujóvel Helespont,
Ko mámil je tovarišem obup
Roké, ko sam sí stal od groze bled:
S kropké rokó vodila ženska jaz
Kermilo sem, vkrotíla serd valóv.
In zdáj! — z otrókoma bežím prognana!
Kaj hočéš, v gradu tvojem da živím
O njeni milosti, kraljéva hči?
Da gledam njeno, tvoje srečo? Ne! —
In vendar — ne kraljica, žena tvoja —
Hotéla bí ti dekla, suznja bití,
A sama s táboj — poleg druge ne!
Pri znožji tvoje postelje čepé
Po noči čula bí, ko čuje mati
Polég otroka, kí v zibéli spí,
Ter muham brani z ljubo ga rokó. —
O ko bi vedel, Jazon, kak ljubezni
Zaklád gojí Medejíno sercé!
Pa kaj ti to? Za drugo zdáj goriš,
In v mislih níj ti zdáj Medeja več. —

Brez njega níj mogoče mi živeti;
Zató skleníla íti sem od tod.
Sé sábo vzamem, kar na sveti še
Najljubšega ímám. Ne bode vama,
Otroka, tujka kruha rezala,
Ne bo po strani vaju gledala!
Kaj ne, da gresta rajša z materjo?
Kakó se ti ljúbó objemata
Nedolžna angeljéka! Oh ta pogléd
Omečil, mením, risu bí sercé.
Rodíla vaju sem nesrečna jaz
V ta solzni svet, jaz vaju reším spet
Iz njega, predno bridki sad njegov
Okúsíta. Na svojih persih tu
Posteljem vama rahlo posteljko,
Kjer bosta sládko spavala z menój. —

*) Znani, različno poročeni pripovedki je dal pisatelj podobo, kakoršna se je njegovim namenom primerna zdela.

Oj sinek, ljubček mojega srcá!
Kakó podoben, prepodoben si
Očetu svojemu! — o — to okó!
Zbudilo je v nedolžnih persih mi
Sladák nemir, sladkó mi hrepenénje,
Ko prvi je zadél me žar njegov. —

Ti, sinek moj! ne boš kalil mirú
Dekletom, solz v očeh jim ne budí,
Sè serci ti ne bodeš si igrál,
Ne boš nesrečnih gnal v obup in smert;
Človeškega ne boš množil gorjá!
In ti, Idíja, sladki biser moj!
Nikdár mi ne izkusi ti takó,
Kakòr je mati tvoja, kaj zvestó
Ljubeče žensko preterpi sercé;
Dovolj sem za obé terpela jaz! — —

Čuj! konjskega kopita glas bobní!
Prašán oblak valí se, Jazon v njem!

Sercé, zdaj okaméni le en hip!
Ne tresi roka se, trí vdarce le!
Na pomoč mi, jekleni pomočnik!
Kakó si merzel, o! da-si na persih
Takó si dolgo se mi grel! — Serčúnost;
Medeja! Risu si brez straha nož
V sercé zabóla, zdaj trepečeš! O! —
Ne morem! — oh! —

(Bodalo zažene v morje.)

Zdaj, zdaj bo tu! Otroka!
Na serce sem, v naročje materi!
Le vsacemu še en poljub! — Takó! —
Terdnó se oklenita matere!
In vi, valóvi svetega morjá,
Sprejmite v milostno naročje nas! —
(Plane z otrokoma v morje.)

Boris Miran.

O Vodnikovem rokopisu.

Fr. Levstik.

III.

Najpervo mi je poudariti še enkrat, da sem jaz Vodnikov rokopis dobil iz Wagnerjevih rok, in sicer vedóč, da ta rokopis je Kastelčeva svojina; potem mi je zopet izreči, **da je Vodnikova ostalina iz mojih rok v Maticéne po dr. Bleiveisu res tako prišla, kakor sem uže povedal**, ter da o tem, kar se pripoveduje, kako je sodbénj sluga Kleinscheg imel naročilo, zarubiti me zaradi Vodnikove ostaline, do zdaj nissem še nikoli besedice slišal, ter da niti ne vem, kakšen je ta Kleinscheg.

Ako se mi očita, zakaj Vodnikovega rokopisa jaz nissem vernil Matici potem, ko so bile njegove pesni natisnene, odgovarjam, da ne zato, ker bi morebiti bil rajši videl, ako ta rokopis pride v licealno nego v Maticéno knjižnico, niti ne zato, ker sem ga hotel sam prideržati; zgodilo se je to edino s tega uzroka, ker sem jaz Vodnikovo ostalino prejel najpervo iz Wagnerjevih rok za Kastelčevo svojino, in ker nikoli nissem priznaval pravičnosti tistega poti, po katerem je iz mojih rok prišla k Matici, katera jo je postavila med zarubljene knjige. Bal sem se torej, da bi me zá njo ne prijeli Kastelčevi dédniki, kateri so po mojem razumu edini imeli resnično in čisto pravico do nje. Kastelčevim dédnikom iz tegnikoli nissem branil oddati, kar sem uže dokazal, in kar sledi tudi se je a, o čemer hočem tu govoriti.

Ko se je namreč zdaj zaradi Vodnikove ostaline prepír vnel po novinah, pisal sem 17. dan oktobra letos en list gosp. dr. Sajavcu v Ljubljano, en list odboru slovenske Matice. Tukaj navédam pismo gosp. dr. Sajavcu poslano, ker iz njega je tudi razvidno, kaj sem pisal Matici. Omenjeno pismo slóve :

„Blagorodni gospod doktor! Ko je zaradi Vodnikove rokopisne ostaline toliko prepíra, pisal sem denes odboru slovenske Matice sledeči list:“

„Slavni odbor! Da bode konec prepíra o Vodnikovi ostalíni, katero sem jaz iz Wagnerjevih rok prejel za Kastelčevo svojino, ter da niti jaz ne bi zaradi te stvari pozneje imel kake neprijetnosti od Kastelčevih dédnikov, kateri edini imajo po moji sodbi resnično in čisto pravico do nje, izrekam, da to ostalíno Matici mahoma in rad pošljem, *ako od Kastelčevih dédnikov, ali če ti dédniki morebiti po zakonu še niso sami svoji gospodarji, tedaj od tistega, kdor jih zakonito zastopa, Matica dobode priterdítev, da se oménjena Vodnikova ostalína smé hraniti v Maticíni knjižnici*, in to priterdítev Matica meni ali samo pismeno oznani, ali po kacic slovenskih novinah javno razglasi. — Ta pot mislim da je pošten, in sodil bi, da ne težák; kajti Kastelčevim dédnikom ne more biti mnogo do tega, ali se ostalína shrani v Maticíni ali v licealni knjižnici, katera je morebiti celó preveč nij željna. — V tem zmyslu ob enem pišem tudi gosp. dr. Sajavcu, zastopniku Kastelčevih dednikov.“

„Blagorodni gospod! ker je res Kastelčevim dédnikom oboje enako, ali se ta ostalína shrani v Maticíni ali v kaki drugi knjižnici, torej Vas uljudno prosim, da se Vi temu mojemu nasvétu ne bi ustavljali, nego da bi ga blagovolili podpirati, kolikor morete. Če se vendar to ne zлага z Vašo mislijo, onda Vas prosim, dovolíte mi, naj rokopisno ostalíno pošljem Vam, da jo potem ali Vi obderžíte, ali blagovoljno izročíte sodišču, kakor se po Vašem razumu zdi prav in potrebno.“

Temu listu je gosp. dr. Sajavec odpisal 25. oktobra, in meni je pismo prišlo v roko 27. oktobra. Piše mi:

„Po Vašem dopisu od 17. t. m. sem précej šel h gospoda Mihaela Kastelca hčeri Amaliji, katera je po zakonu samovlastna, in kateri je sodišče uradno izročilo vso imovíno, ker ona je edina dédnica, sedaj sproga c. k. stotnika v Ljubljani. Razbistril sem jej vse o Vodnikovem rokopisu, in vprašal, kaj ona misli. Gospá Amalija Pfeiferjeva mi je dala izrek (erklärung), naj oménjeni rokopis dobode slovenska Matica, ter me prosila naj Vam oznanim to njeno voljo, vsled katere morete brez kake odgovornosti rokopis izročiti slovenski Matici. Torej izvolíte rokopis po pošti poslati na ravnost slovenski Matici z dostavkom, da Vam je to naročila Kastelčeva edina dédnica, katera želí, da rokopis dobode slovenska Matica.“

Tukaj dostavljam njen

I z r e k.

Ker sem jaz dédnica pokojnega gospoda Mihaela Kastelca gospodarja Vodnikovega rokopisa, in torej mi tudi pripada tega rokoisa svo-

jina in pravica, kamor ga hočem deti, zato izrekam, da se slovenski Matici izroči v svojino.

V Ljubljani 25. oktobra 1870.

Amalija Pfeifer s. r.
Dr. Sajavec s. r.)
Viljem Rogelj s. r.) priči.

Javno mi je torej hvalo izreči gosp. dr. Sajavcu, da je tako rado-
voljno pomagal, to stvar končno v red spraviti.

A iz vsega tega se bistro vidi, prvič: kdo je bil rokopis ugra-
bil; drugič: kdo je bil njegov dozdanji gospodar po pravici in resnici,
namreč edino Kastelčevo dédništvo, katero se je te pravice iznebilo še
le 25. oktobra letos, kar 26. oktobra priznavajo celó same „Novice“,
ki z besedami, v svojih predalih na 350. strani skerbno skritimi, pišejo:
„gospá Pfeiferjeva se je **odpovedala pravie do Vodnikovega rokopisa,**
katero je imela kot dédnica gosp. Mihaela Kastelca, ter izrekla, da pre-
pustí ta rokopis Matici slovenski.“

Da sem zdaj Matici Vodnikov rokopis brez oviranja poslal, to se
umeje samo ob sebi.

Dostaviti mi je še to, da v „zgodovinske čertice c. k. kmetijske
družbe,“ katere je sestavil gosp. dr. Bleiveis 1867. leta, porabil je on
res tudi neko svoje poprejšnje, vendar tudi uže natisneno delo o tej
stvari, kar sem jaz bil samo pozabil oméniti a ne zlovoljno zamočlal, in
zategadelj tukaj to zmoto rad popravljam.

Da se „Zvon“ dalje ne bode rabil v prepire, ne mislim o Vodni-
kovih spisih v njem nadaljevati, kar si vendar prihranujem v drugo pri-
liko na družem kraji.

Slovenski glasnik.

* „Srbske narodne pjesme iz Bosne in Heregovine. Junačke
pjesme starijega vremena. Skupio ih i na svijet izdao Bogoljub Petranović. Knjiga
treća.“ Ta dobro znana zbirka serbskih narodnih pesnij je te dni v državni tis-
karnici v Belem gradu zagledala beli dan. — Tudi bosanski bogoslovci, učeći se
v svojem semenišči v Djakovem, izdali so letos dve knjigi, in sicer: 1. „Bosan-
ske narodne pripovjedke.“ U Vojnom Sisku 1870. Str. 146, in 2. „Bošnjak.“
Koledar za Bosnu za god. 1871. V Osieku 1870. Str. 29.

* Dramatično društvo v Ljubljani je 15. oktobra t. l. igralo v deželnem
gledališči resni izrokaz „Graščak in oskerbnik“. Serčno pozdravljamo ta prehod
k resnim igram ter mu želimo najboljšega uspeha. Fr. L.

Listnica.

Gosp. K. M. Če ste se preselili ter nam ne povedali, in zaradi tega neko-
liko časa ne prejemale našega lista, mi nikakor nijsmo krivi, ker „Zvon“ se Vam
je zmirom redno pošiljal; a vendar smo Vam zopet poslali zahtevane številke. Sploh
se nam je ta neprijetnost že često pripetila; prosimo torej čest. gg. naročnikov,
da uredništvu vselej blagovolijo oznanit ako se kateri preseli iz prejšnjega prebivanja.